

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Název práce: **Srovnání archaického obchodního systému, tradičního kupeckého práva a moderního práva obchodního**

Autor práce: **Mgr. Tomáš Ledvinka**

Vedoucí práce: prof. Jan Sokol, Ph.D., CSc.

Oponent práce: **JUDr. Bc. Peter Brezina, Ph.D.**

Tomáš Ledvinka předložil k posouzení disertační práci v oboru právní antropologie (či antropologie práva), která se věnuje především možnosti zkoumání a zohledňování „zcela jiného“ právního řádu soudu a jinými rozhodujícími orgány země, jejíž právní řád bývá obvykle označován jako „moderní“. Využívá k tomu zejména příklad České republiky a rozhodování jejích soudů ve věcech, kde dochází k aplikaci „afghánského práva“ (autor sám tento pojem uvádí z dobrých důvodů, vysvětlených na s. 19 v poznámce po čarou č. 29, v uvozovkách). Práce je důkladná, obsahuje velmi zajímavé vhledy do zkoumané problematiky a prokazuje dobrou obeznámenost autora s aktuální podobou právní antropologie ve světě. Z tohoto hlediska lze i kvitovat, že se autor striktně nedržel poměrně podrobně vymezeného tématu práce, které v kontextu současných přístupů k antropologickému zkoumání právních jevů působí dosti „archaicky“ (viz třeba náznak úvahy na toto téma na s. 202). Bohužel však práce trpí celou řadou menších i větších nedostatků, z nichž nejzásadnějším je až příliš velký odklon od tématu (a názvu) práce. S velkou lítostí a přes její nesporné kvality proto **nemohu doporučit** její úspěšnou obhajobu ve stávající podobě. Důvody podrobněji rozvedu níže.

Tím nejdůležitějším je již zmiňovaný výrazný odklon od tématu a názvu práce. Je přitom chvályhodné (a prokazuje to jeho erudici), že se autor od původního, spíše statického a „právníckého“ zadání, odchýlil směrem, který je pro současné antropologické zkoumání práva typický. Tedy ke zkoumání jednotlivých aktérů, jejich vzájemných vztahů, systémů, v nichž působí – ve zkratce k přístupu, v jehož centru stojí dvojice pojmů „actor“ a „network.“ Problémem ovšem je, že se u toho ztratilo nejenom ono „srovnání,“ ale také ostatní prvky tématu. Vždyť například slovo „kupecký“ se v samotné práci vyskytuje pouze jednou, a to až 8 stran před koncem, navíc pouze mimoděk v obratu „původní kupecké soudy“ (s. 235). A nejinak je tomu i s ostatními prvky – moderní obchodní právo prací stěží tu a tam prosvítá, archaický obchodní systém bychom v ní rovněž hledali obtížně (naopak zdůraznění toho, že obchodní právo je právem „druhých“ *par excellence* (viz třeba s. 15) patří mezi nejpřínosnější prvky celé práce, jakkoli jde o úvahu přejatou). Jakoby si to autor postupně začal uvědomovat, objevují se odkazy na obchodní právo zejména v závěrečných částech práce častěji, obvykle však nečekaně a mimo kontext (viz třeba

s. 170, kde se z ničeho nic mluví o „afghánském obchodním právu“). Na s. 205 dokonce tvrdí, že „jsme“ se afghánským obchodním právem „zabývali,“ aniž by naznačil, kde. To však celkovou situaci nemůže zachránit: v této podobě je název práce zavádějící, neboť čtenář se o tom, co se v něm uvádí, nedozví prakticky nic.

Postačilo by tedy změnit název práce? Obávám se, že nikoli. Druhou závažnou výtkou totiž je, že z práce vůbec není jasné, o čem vlastně je či má být, a to ani v rovině *thème*, ani v rovině *thèse*, použijeme-li francouzskou slohovou terminologii. Není jasné, čemu se autor věnuje – je to způsob zohledňování (velmi) cizího práva českými soudy? Je to podoba a struktura afghánského či „afghánského“ práva? Nebo je to obecněji snaha o zpřesnění a rozšíření Pospíšilovy definice práva o meziskupinové autority, autorem nazývané „právní sodality“? Nebo je její téma umně skryto doprostřed jejího textu a platí, že „Tato práce se prvotně zaměřuje na dekódování kulturní determinace západního právního myšlení (moderní právní kognice), které lze provést jak ve způsobu, jakým moderní juristé zkoumají a aplikují afghánské obchodní právo jako cizí právo, tak ve významu právního vědění, které jimi bylo opominuto.“ (s. 135). Nebo jde ještě něco jiného z dlouhé řady motivů, které se textem proplétají? A stejně tak není úplně jasné, co autor tvrdí nebo k čemu dospěl. Situaci v tomto směru ještě zhoršuje to, že práci fakticky chybí standardní úvod a zejména shrnující závěr – úvod je nahrazen 30-stránkovou úvodní částí (v níž při dostatku dobré vůle snad lze jakýsi úvod identifikovat), závěr pak téměř 50-stránkovou závěrečnou částí, kde již nepomůže jakkoli dobrá vůle.

S předchozí výtkou souvisí také obtížná srozumitelnost práce, kterou lze jenom částečně přičíst terminologickým specifikům. Na textu je velmi patrné, že autor vycházel především z anglických zdrojů a ke snaze o počestění výsledných formulací již nejspíš neměl síly. To by ovšem, stejně jako drobné překladové chyby (Mainovo *Ancient Law* lze stěží překládat jako právo *pravěké* – viz. s. 19) šlo prominout. Ve vztahu k cizojazyčným termínům lze jenom do budoucna doporučit, aby je autor uváděl v kurzívě (čímž čtenáři naznačí, že nejde o česká slova) a v nominativu singuláru nebo vyskoňované („šedých eminencí“ na s. 42 je podle textu určitě víc, než jediná *éminence grise*). Vyhne se tak situaci podobné té na přelomu stránek 145 a 146, kde v (přeložené) citaci mluví o „dispute-resolution body na všech rovinách“ aniž by čtenář mohl zjistit, zda ono „body“ je slovem anglickým nebo českým.

Závažnější je, že formulační neobratnost někdy znemožňuje pochopení textu jako takové. Co chce třeba říct věta „Se zřetelem jednak na to, že spíše nominálně existující státní justiční systém má sklon odkazovat žalobce na soudní rady prostřednictvím formalizovaného právního mechanismu známého jako *eslaah*, jednak se zřetelem na to, že při absenci jakéhokoliv jiného typu právní autority (s výjimkou mullahů), je užití soudních rad jakožto právních autorit téměř dokonale univerzální napříč afghánskou společností.“ na s. 146? A co věta „Archaické a tradiční, již ve svých nejstarších formulacích je přítomné, fungující v reálném čase, a také především cizí.“ na s. 19? Proč se na s. 184 dole zmiňují „tři sféry normativity“ a následně uvádějí čtyři pojmy? Které azylové rozhodnutí je to „dané“ na s. 192 – to vydané Ministerstvem vnitra, nebo to vydané soudem? Proč se hned na úvod třístránkové (sic!) třetí kapitoly

říká, co „bylo“ jejím cílem (s. 116)? To jsou jenom ty nejvýraznější příklady formulačních nedostatků, které jsem si poznamenal.

Dalším souvisejícím problémem je zbytečně problematické zacházení s pojmy, které mají v právní vědě ustálený význam. Je tak velmi nešťastné mluvit o „apelačním systému,“ myslí-li tím autor systém opravných prostředků obecně – a jenom málo to vylepšuje poznámka pod čarou na s. 23, kde to autor vysvětluje. „Apelace“ je ovšem pouze jeden ze základních možných principů opravných prostředků (druhým je kasace a základní rozdíl je v tom, zda orgán rozhodující o opravném prostředku může sám rozhodnout i o meritu věci, nebo může původní rozhodnutí pouze zrušit a vrátit k novému projednání na nižší stupeň). Podobně rušivě působí používání slova „kodex“ na místech, kde by se anglicky použilo slovo „code“ – *comitas gentium* (s. 45) přitom určitě nelze označit za „zákoník,“ jak by tento termín v češtině naznačoval, ovšem lze jej považovat za „code“ v anglickém sémantickém kontextu. Naprostou záhadou je pak pro mě to, proč se poslední podkapitola nazývá *Rerum extra commercium*, tedy pojmem, kterým se již dvě tisíciletí označují věci (v právním smyslu), s nimiž nelze platně obchodovat.

Dosti nejasná je také metodika a metodologie celé práce, zejména pak kapitoly páté věnované právu v Afghánistánu. Zde se nejvíc projevuje nejasná práce se zdroji (k nimž jinak nelze mít žádné výtky ani z hlediska relevantnosti, ani z hlediska aktuálnosti). Autor své sekundární zdroje nijak nehodnotí a neposuzuje, což vynikne ve chvíli, kdy tak ve vztahu ke zprávě Asia Foundation na s. 160 učiní: neměl by se stejně, ba i víc, zabývat věrohodností VŠECH svých zdrojů, z nichž vychází při tvorbě náčrtu podoby práva v Afghánistánu? Práce se zdroji je zde obecně velmi nevyvážená, a místa zaplněná drobnými citacemi (viz třeba s. 165-6) střídají rozsáhlé pasáže s minimem odkazů, přičemž někdy se v nich opravdu neprezentují pouze vlastní úsudky autora nebo obecně známé skutečnosti (odkud například autor ví, že si značná část afghánských populací cení personální autonomii „tak vysoko,“ jak uvádí na závěr kapitoly 5 na s. 176, odkud se vzala zmínka *paštúnválí* na s. 171, a co je zdrojem poznatků o intelektuálních schopnostech našich dávných předků na s. 201?).

Naopak za přínosnou považuji snahu autora o jistou kategorizaci a zavedení nových pojmů jako „právní sodalita“ či „mobilní zákon.“ Škoda jen, že v případě druhého zmiňovaného se k jeho vymezení (na s. 167) dostává až poté, co jej opakovaně v textu použil bez vysvětlení. Srozumitelnosti textu konečně neprospívá ani používání příliš dlouhých odstavců (ten, který začíná na s. 132, má celé 2 stránky), v nichž se čtenář zbytečně ztrácí.

Domnívám se proto, že práci je potřebné přejmenovat a přepracovat. Přejmenování je, po mém soudu, naprosto nezbytné, neboť stávající název práce je se zřetelem na její obsah velmi zavádějící. Časový prostor takto vzniklý by však bylo škoda promarnit tím, že by se práce upravila jenom takto kosmeticky. Přes všechny (i zásadní) výhrady, které jsem k ní výše vznesl, má totiž v mých očích velký potenciál, přistoupí-li autor k výraznému, i strukturálnímu, přepracování. Již teď totiž práce

obsahuje velmi silné momenty, jako třeba náznak „etnografie“ soudního rozhodování připomínající Latourovo slavné (a autorem v anglickém překladu citované) dílo *La fabrique du droit* (viz s. 104 a násl., i zde by ovšem práci svědčila větší formulační obratnost). Velmi zajímavá a přínosná je vůbec celá vrstva předložené práce, která se zabývá vhladem do rozhodovacího procesu orgánu, který má aplikovat velmi „cizí“ právo (které tyto orgány „zjišťují a zkoumají jako fakt a aplikují jej jako právo,“ s. 40), ale vlastně i pohled na „jinakost“ práva v Afghánistánu.

Z textu předložené práce lze tušit, že empirických poznatků pro rozpracování těchto pozitivních momentů předložené práce má její autor dostatek, a to přestože je v práci bibliograficky zastupuje jenom krátká poznámka. Povede-li se to, může tato (přínejmenším v českém prostředí) zcela zásadně přispět k lepšímu zohledňování poznatků a přístupů právní antropologie obecnou právní vědou a praxí, po kterém ostatně volá v práci opakovaně i sám autor. Stávající podoba práce by ovšem, obávám se, měla efekt přesně opačný.

Tomáše Ledvinku znám jako akademika, který se právní antropologii věnuje s velkou pílí a zaujetím. Jsem bytostně přesvědčen, že má být doktorem. Raději bych však byl, kdyby s jeho jménem byla spojena jiná, lepší disertační práce.

Předloženou práci proto **nedoporučuji** k úspěšné obhajobě.

Peter Brezina v. r.

Praha, 3.6.2017